

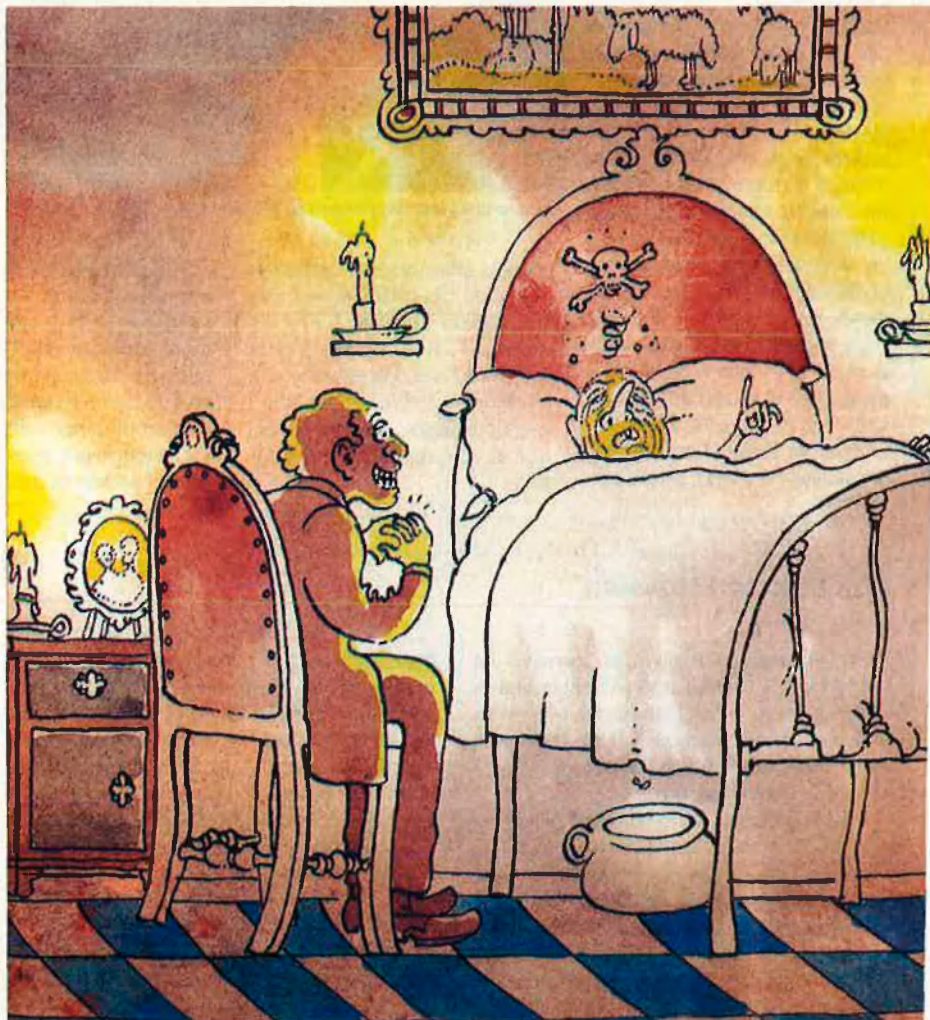
L'herència continua sent un fenomen de gran transcendència social

Fer un futur del traspàs

La successió de béns en arribar el moment fatídic de la mort esdevé encara un dels capítols fonamentals de cada petita història familiar. Variacions del dret successori i la realitat fiscal són les pedres de toc d'un hàbit social que no ha perdut gaire el seu significat.

L'herència es pot considerar un factor culminant de les relacions socials i familiars. Aquesta injecció del passat al futur comporta, de vegades, un dolorós examen als apetits familiars que es resol en una exhibició de les més amagades, i arreletes, misèries humanes. També pot ser l'esperó per a l'ascens imparable d'un nou líder social. Pot semblar un succés anecdòtic —així ho demostra la riquesa de la seva figura en la literatura—, però és una institució creada, precisament, per a regular, sense trasbalsos el transvasament de poders d'allò vell a allò nou.

Catalunya, moltes vegades identificada per la preeminència de l'hereu i la pubilla en l'herència o la peculiar forma d'organitzar la societat familiar que és l'heretament, ha vist que els temps han canviat per a un dret, el català, que ja en la seva compilació de 1960 va haver de fer un primer gran esforç d'adaptació a la modernitat. Segons l'advocat Francesc Muniz, membre de la comissió de cultura del Col·legi d'Advocats de Barcelona, "cal pensar que la legislació prové de fa molt de temps, pensada en una societat més aviat rural, en què no hi havia cap problema successori, perquè o no hi havia herència o els patrimonis eren importants. Avui dia, hi ha un nivell mitjà que pot deixar la vivenda, un automòbil, dos automòbils, un petit patrimoni en diners i una segona residència. Una gran capa social que abans no existia". A més a més, val a dir que les famílies abans s'enfortien en una vocació troncal que feia viure avis, pares i fills sota un mateix sostre. Ara, la família nuclear es redueix a pares i fills, que viuen plegats uns quants anys. Joan Rúbies, secretari del Col·legi de Notaris de Barcelona destaca que "és un tipus social mitjà el que fa testament ara, en zones urbanes en què, contràriament a la ruralia, la desmembració del patrimoni no és tan



transcendent". Així, doncs, mentre que a pagès els hereus procuren engrandir el patrimoni casant-se amb una bona pubilla, a ciutat tots acaben sent iguals en els papers del testament, i l'hereu ja no acostuma a endur-se les tres quartes parts del llegat que se li atorgava tradicionalment, i a deixar una quarta part de llegítima per al familiars pròxims. Una institució del país, tot i que no escapa a la controvèrsia. Com a reactiu, la figura de l'hereu, l'home que assegurava la conservació de la casa pairal i la durada

de l'explotació agrícola, ha deixat lloc a la figura gairebé mítica del cabale; el germà segon que estudiava i fundava una gran nissaga en les lletres i les ciències o marxava arreu, a provar fortuna. Segons Francesc Muniz, "l'hereu ha mantingut les coses i aquestes classes professionals han estat molt importants per al país".

GOVERNAR DESPRÉS DE MORIR

Un altre dels atributs destacables del

dret català és el seguit d'estrís jurídics que preveu "per governar després de morir", com és ara l'heretament i el fideïcomís. Fórmules com el "deixo la fàbrica per a aquest, sempre que hi treballi, i no se la podrà vendre, perquè quan ell mori haurà de passar als fills i ...", que han perdut vigència a mesura que l'estructura de les petites i mitjanes empreses s'ha professionalitzat. Amb tot, el criteri de mantenir el patrimoni continua inalterable en la transmissió d'aquestes empreses.

Al País Valencià, en matèria de succes-

car l'extinció del contracte, sinó la successió en la posició de l'arrendatari en favor de determinats parents, generalment assenyalats per ell i comunicats a l'arrendador".

Malgrat la primacia del dret civil, l'Estatut d'Autonomia del País Valencià, en el seu article 31.2, ofereix una via a la "conservació, modificació i desenvolupament del dret civil valencià". En aquest sentit, la Llei d'Arrendaments Històrics del 15 de desembre de 1986, configura "un supòsit de successió especial, que es basa en la designació realit-

res". Aquest costum es practica en zones de secà, en què el cultiu és per parceria, com la Vall d'Albaida, El Comtat, l'Alcoià o l'Alt Vinalopó.

Tan ric com els furs catalans, el conjunt d'institucions jurídiques de la successió balear es va presentar, el 23 de juliol de l'any passat, en una renovada compilació del Dret Civil Balear que vol reforçar la vigència d'aquest cos jurídic. Segons el notari Josep Blasco, "el dret foral és més antic que el civil i, crec, respon perfectament a les tradicions de les Illes, molt més que el civil. Quan es planteja la seva possible reforma, algun grup va fer una enquesta arreu de Mallorca i la resposta popular, sobretot a la part forana (pobles) va ser realment aclaridora: la majoria estava per la seva supervivència".

Una de les innovacions de la nova compilació, que continua marcada pel caràcter de la figura fiduciària de l'hereu distribuïdor, ha estat la reformulació de la legítima, punt sobre el qual es pot parlar del progressisme del dret foral: "No es poden comparar, quant a progressisme, els dos drets. Amb la reforma que s'ha fet ara, un dels elements que s'ha reformat ha estat el de la legítima. Ara, els hereus podran rebre en efectiu el que abans no es podia. Per exemple, un pare deixa una finca als tres fills. Abans se l'havien de partir, ara és possible que un es quedi la finca i els altres dos obtinguin una quantitat de diners. Això no m'atreuria a dir que és més progressista que abans, ja que de fet l'únic que fa és afavorir el capitalisme, la lliure circulació de béns i diners". Altres experts, com el lletrat del Parlament Balear Joan Ferrer, destaquen també les possibilitats actuals del pacte successori conegut per definició, que permet la renúncia a la legítima, i que permet atorga més aquitat al testament. La necessitat d'una revisió continuada també ha estat palesa en el dret del Principat, tal com ho reflecteix la llei de la Generalitat del 10 de juny de 1987, que dedica atenció especial a alguns dels successors, com el cònjuge i els fills o, cas de no haver-n'hi, als pares del causant. Ara els viudots ténen dret d'usdefruit sobre l'herència i, si no hi ha fills, passen a ser hereus". A més a més, els adoptats estan protegits per un principi de màxima integració en la seva nova família, i ocupen la mateixa posició als descendents per naturalesa. Una de les qüestions que a hores d'ara es debat és si marit i muller han de continuar amb separació de béns, ja que "si un dels dos



sions, la pregunta és, ¿què en resta, del dret foral? La seqüència de successions que va iniciar el decret de Nova Planta de Felip V, a principis del segle XVIII, ha reduït l'abast del dret valencià, però un seguit d'usos i costums han perdurat, en matèria de contractes de cultiu, com arrendaments rústics i parcel·laries. Tal com explica Vicent Montés, catedràtic en Dret de Família a la Facultat de Dret de València, "aquests usos contenen provisions per al supòsit de mort de l'arrendatari. A València, aquest fet no va impli-

zada per l'arrendatari causant —el finat—, semblantment al costum vigent a l'Horta de València. "En un apartat encara més residual, s'hi troben usos i costums molt romanitzats, que mantenen una certa semblança amb les figures que la compilació de Catalunya recull a Tarragona. Montés destaca l'anomenada "vinculació inversa". Segons aquest costum, "succeïx en l'explotació familiar, generalment en règim de parceria, el menor dels fills mascles. Els més grans s'haurien col·locat, i el petit cuidaria de la casa i els pa-



L'herència és una institució creada per a regular el transvasament de poders.

RAFA GIL

mor, l'altre pot caure en una situació injusta". Amb un ànim de compartir, s'estudia actualment que, en cas de divorci, hi hagi un règim de participació en els guanys, pel qual un dels cònjuges participa en la meitat del patrimoni del conjunt, si el seu no s'ha incrementat.

HERETAR PER A PAGAR

En vigor des de 1988, l'impost sobre Successions i Donacions ha estat objecte sovint del comentari jurídic. Alguns l'han definit com "la tarifa de l'hereu escampa", ja que actua sobre el patrimoni pre-existent de l'hereu, que com més gran sigui, més haurà de tributar a Hisenda. Es pot donar el cas, en sumar-se el que ja es posseeix amb l'herència –sobretot si es sobrepassa una base liquidable de 50 milions– que "pagui més l'hereu que ja tenia coses que el que ja no tenia res, que no havia estalviat", segons apunta Muniz. L'impost ha perdut caràcter confiscatori per a parents col·laterals, en relació a la llei de 1967, però l'actual marc impositiu pot deixar lloc a situacions difícils: la mort del cap de família

en una família nuclear, amb dos fills, pot comportar, en la hipòtesi de l'herència d'un pis cadastrat en 20 milions –a mitges, per la qual cosa el capital gravat són 10 milions un pes insuportable. Tot i les reduccions que en aquest cas determinaria l'existència de dos fills, restaria una base liquidable de 4,5 milions que tribuaria 500.000 pessetes, un impost potser massa fort perquè sigui pagat per la viuda. La pressió fiscal ha fet que siguin freqüents "les donacions en vida, perquè no vingui tot de cop, i no arribar al cas d'algunes herències, que s'han hagut de vendre en una part important per poder pagar els impostos", segons anota l'advocat Muniz. La Llei de Pressupostos per a 1991 vol suavitzar aquest estat impositiu, tot preveient que cada fill pot representar una reducció de 4 milions de pessetes de patrimoni heretat imposable. Unes altres crítiques mantigudes per mitjans professionals fan referència a la transmissió de petites indústries familiars, que només es beneficiaran d'un ajornament del pagament, quan fóra necessari. Segons aquesta opinió, cal bonificar-les per tal de fomentar la inversió.

Les dades que ofereix l'estadística de la història de les diferents comunitats indica que la importància de l'adquisició de patrimoni per via de l'herència, com també la tributació per aquest concepte, és creixent. Al País Valencià, el 1989 es va saldar amb 27.109 liquidacions de l'impost, contra 26.170 de l'any anterior. En aquests dos anys, la recaptació va passar de 6.749.803.000 a 7.531.765.000 pessetes. A les Illes, el 1988 va donar 4.065 liquidacions; el 1989, 5.545 i el 1990, al 30 d'octubre, en lliurava 7.000. Pel que fa a la recaptació, el 1988 es va saldar amb 1.801 milions de pessetes; 1989, amb 1.471 milions, i les previsions per a 1990 eren de 1.600 milions de pessetes. Finalment, al Principat, el mes d'octubre de 1990 oferia uns ingressos de 17.180 milions de pessetes, mentre que en tot l'any 1989 s'havia acumulat una suma de 16.308 milions, i el 1988, 12.667 milions. Pel que fa a expedients tramitats, s'ha evolucionat des dels 33.806 documents del 1988, fins els 35.544 del 1989.

**Jordi Garriga
Miquel Payeras**